

**Wybrane zagadnienia metodologii i metodyki
badań w obszarze niepełnosprawności
i codzienności osób z niepełnosprawnością**

Wybrane zagadnienia metodologii i metodyki
badań w obszarze niepełnosprawności
i codzienności osób z niepełnosprawnością

TOM 23 (2/2016)
Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji
Osób Niepełnosprawnych

Wybrane zagadnienia metodologii i metodyki
badań w obszarze niepełnosprawności
i codzienności osób z niepełnosprawnością

pod redakcją naukową

Zenona Gajdzicy, Magdaleny Belzy, Doroty Prysak

Rada Naukowa (Advisory Board)

Józef Binnebesel, Jacek Błeszyński, Maria Chodkowska, Petr Franiok, Mieczysław Gulda, Ladislav Horňák, Jolana Hroncová, Aniela Korzon, Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz, Viktor Lechta, Anna Nowak, Janusz Nowotny, Edward Saulicz, Adam Stankowski, Astrid Kohl, Ann-Katrin Swärd, Wiesław Theiss, Andrzej Radziewicz-Winnicki, Janina Wyczesany

Redaktor naczelny (Editor-in-Chief)

Zenon Gajdzica

Zastępcy redaktora naczelnego (Deputy Editor-in-Chief)

Anna Klinik, Jerzy Rottermund

Sekretarz Redakcji (Assistant Editor)

Ilona Fajfer-Kruczek

Redaktor statystyczny (Statistical Editor)

Adam Mikrut

Redaktorzy językowi (Language Editors)

*Anna Krotofil (język polski), Agata Cienciała (język angielski),
Petr Franiok (język czeski), Ladislav Horňák (język słowacki)*

Redaktorzy tematyczni (Subject Editors)

Zenon Gajdzica (teoretyczne podstawy pedagogiki specjalnej), Anna Klinik (polityka społeczna i pedagogika terapeutyczna), Jerzy Rottermund (fizjoterapia i rehabilitacja medyczna), Sylwia Wrona (tyflopädagogika, wczesne wspomaganie rozwoju dziecka), Dorota Prysak (oligofrenopedagogika), Magdalena Bełza (surdopedagogika), Ladislav Horňák (pedagogika międzykulturowa), Ilona Fajfer-Kruczek (rehabilitacja społeczna, resocjalizacja i pedagogika penitencjarna)

Redakcja merytoryczna tomu (Content Editors of the issue)

Zenon Gajdzica, Magdalena Bełza, Dorota Prysak

Lista recenzentów (List of Reviewers)

Doc. PhDr. Mgr Jaroslav Balvín, CSc., prof. dr hab. Jacek Błeszyński, dr hab. Stanisława Byra, dr hab. Beata Jachimczak, prof. UAM, dr hab. Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk, dr hab. Remigiusz Kijak, prof. UZ, dr hab. Piotr Majewicz, prof. UP, prof. PhDr. PaedDr. Miloň Potměšil, Ph.D., dr hab. Bernadeta Szczupał, prof. APS, Doc. Mgr. Eva Zezulková, Ph.D., dr hab. inż. Jolanta Zielińska, prof. UP

Wersja papierowa jest wersją pierwotną (referencyjną) czasopisma.

Spis treści

Wprowadzenie (<i>Zenon Gajdzica, Magdalena Bełza, Dorota Prysak</i>)	9
<i>Marek Rembierz</i> O splocie problemów i badań pedagogiki specjalnej z refleksją metodologiczną, aksjologiczną i antropologiczną.....	15
<i>Marcin Wlazło</i> Metodologiczne podobieństwa i rozbieżności między pedagogiką specjalną i studiami nad niepełnosprawnością	39
<i>Beata Borowska-Beszta</i> Analiza antropologiczna jako transformacja: problemy i techniki generowania tematów kulturowych.....	49
<i>Marcin Wlazło</i> Interdyscyplinarne studia nad niepełnosprawnością – sprzymierzeniec czy wróg pedagogiki specjalnej?	65
<i>Sławomir Krzychała</i> Od analizy sekwencji do rekonstrukcji dialogiczności – wykorzystanie metody dokumentarnej w analizie narracyjno-biograficznej.....	75
<i>Elżbieta M. Minczakiewicz</i> Miejsce metod jakościowych w diagnozie i praktyce logopedycznej	93
<i>Magdalena Bełza, Katerina Janku</i> Grounded theory and its application in studies on disabled students' reality	109

Krystyna Moczka

Refleksje wokół studium indywidualnego przypadku. Z doświadczeń własnych
o (nie)poprawnościach i dobrych zwyczajach 121

Zenon Gajdzica

Traps of incommensurability in the case study of a person with disability..... 133

Dorota Prysak

Doświadczenie sytuacji trudnych na przykładzie prowadzenia badań w działaniu 145

Contents

Introduction (<i>Zenon Gajdzica, Magdalena Bełza, Dorota Prysak</i>)	9
<i>Marek Rembierz</i> On the overlapping of special education problems and research with methodological, axiological and anthropological reflection	15
<i>Marcin Wlazło</i> Methodological similarities and differences between special education and disability studies	39
<i>Beata Borowska-Beszta</i> Anthropological analysis as a transformation: the problems and techniques of generating cultural topics	49
<i>Marcin Wlazło</i> Interdisciplinary disability studies – the ally or enemy of the special education? ...	65
<i>Sławomir Krzychała</i> From the sequence analysis to dialogical reconstruction – the use of documentary methods in the narrative-biographical analysis	75
<i>Elżbieta M. Minczakiewicz</i> The place of qualitative methods in speech therapy diagnosis and practice	93
<i>Magdalena Bełza, Katerina Janku</i> Grounded theory and its application in studies on disabled students' reality	109

Krystyna Moczka

Some reflections upon case study. About (non-)correctness and good habits
on the basis of the own experience 121

Zenon Gajdzica

Traps of incommensurability in the case study of a person with disability 133

Dorota Prysak

Experiencing difficult situations – exemplified by conducting action research 145

Wprowadzenie

Niepełnosprawność jako kategoria badawcza przyjmuje postać sproblematyzowaną dopiero w zestawieniu z podmiotem nią obarczonym i otaczającymi go warunkami. Nadanie jej wymiaru: zjawiska, stanu, własności oraz uwzględnienie jej procesualności i zarazem dynamiki jako podstawy problemu naukowego, nie tylko zachęca, ale wręcz wymusza przekraczanie granic wiedzy dyscyplinarnej. Uwolnienie od konceptualnej tradycji ugruntowanej w określonej dyscyplinie naukowej prowadzi do wieloparadygmatyczności ujęć badawczych. Ostatnie dwie dekady to szczególnie okres rozwoju zróżnicowanych paradygmatycznie formuł badawczych i konstruowanych w ich obszarze koncepcji służących poznaniu i zrozumieniu codzienności osób z niepełnosprawnością. Rozwój ten intensyfikuje wędrówkę pojęcia niepełnosprawności, początkowo zakorzenionego w medycznych i psychologicznych ujęciach funkcjonowania człowieka, a obecnie ujmowanego również w kontekstach społecznych i kulturowych. Ilustrują to przemiany pedagogiki specjalnej inicjowane między innymi skierowaniem zainteresowań badaczy w stronę nie tylko tego, co wywołało, ale również tego, co wywołuje niepełnosprawność, nadając jej dynamiczny wymiar¹. Ten zaś, jak zauważa Reinhart Koselleck (2012), jest typowym objawem historycznej wędrówki wielu pojęć i łączy się z rozwojem nauki.

W poziomie rozwoju i swoistej kondycji metodologii upatruje się ważny czynnik stanu określonej dyscypliny naukowej (Lewowicki, 2001, s. 9). Inaczej ujmując, stan zaawansowania nauki (danej dyscypliny naukowej) mierzy się poprawnością metodologiczną (Hajduk, 2012, s. 11). Ponadto dojrzałość, a zarazem swoistość metodologiczna leży u podstaw procesu wyodrębniania się określonej dyscypliny naukowej (Bronk, 2003, s. 47). Jednym z kryteriów samodzielności sprecyzowanej dyscypliny naukowej jest istnienie wyróżnionego układu pytań stawianych pod adresem pewnego fragmentu świata widzianego w uściślonym aspekcie istnienia swoistego celu poznania, odrębnej aparatury pojęciowej oraz metody badania i systematyzowania uzyskanej wiedzy (Bronk, Majdański, 2009, s. 59). Przy czym, najczęściej znamię naukowości jest metoda badania lub wyróżniony zespół problematyki (Kamiński, 1981, s. 168). Natomiast sam przedmiot formalny (zbiór obiektów badań) nie decyduje o odrębności dyscypliny naukowej, chyba że nie należy on do innej nauki (Bronk, Majdański, 2009, s. 59), chociaż z pewnością stanowi jeden z czynników rozróżniających w przypadku głównych nauk przyrodniczych czy humanistycznych. W przypadku nauk lokowanych we wspólnej dziedzinie sam przedmiot zainteresowań stanowi nierzadko wspólny ich mianownik. Inaczej określając, kilka dyscyplin (a w ich obszarze subdyscyplin) dzieli jej przedmiot, nie posługując się

¹ Zdaniem Kosellecka nadawanie pojęciom historycznym dynamiki to typowy objaw ich wędrówki. Zob. Koselleck, 2012.

przy tym klarownymi kryteriami (Rubacha, 2008, s. 7). Przykładem takiego stanu rzeczy jest pedagogika specjalna, która ogniskuje swoje zainteresowania na problematyce zbieżnej z wieloma innymi dyscyplinami i subdyscyplinami, takimi jak np. socjologia niepełnosprawności, psychologia kliniczna, patofizjologia, a w szerszym ujęciu – pedagogiki z innymi naukami, takimi jak filozofia, ekonomia, prawo, medycyna, kulturoznawstwo etc. (zob. np. Gnitecki, 2006). Trudno w związku z tym o traktowanie pedagogiki specjalnej jako odrębnej dyscypliny naukowej. Tym bardziej, że cele i metody poznania oraz aparatura pojęciowa wpisują się w kanon nie tylko pedagogii, ale także wielu innych nauk społecznych i humanistycznych.

Treści niniejszego tomu nie stanowią zatem kroku w stronę uzyskania metodologicznej niepodległości pedagogiki specjalnej, przeciwnie, wpisują się we wspólne zagadnienia wskazanych obszarów. Niemniej jednak, na poziomie operacyjnym formułowanych koncepcji badawczych i prowadzonych badań, służą identyfikowaniu i egzemplifikowaniu swoistych – dla zagadnieniowego obszaru niepełnosprawności – problemów metodologicznych i metodycznych. Część z nich wynika z podejmowania zagadnień trudnych etycznie, złożonych koncepcyjnie, czy z ulokowania w labiryntach wędrujących znaczeń.

Tom składa się z dwóch zasadniczych części. Pierwsza obejmuje zagadnienia ogólne, druga – szczegółowe. Łączy je podmiot zainteresowań badawczych – osoby z niepełnosprawnością oraz ich codzienność postrzegana w różnych perspektywach. Większość tekstów powstała na kanwie dyskusji prowadzonych podczas II Seminarium metodologii badań w obrębie pedagogiki specjalnej – ogród wieloparadygmatyczności, które odbyło się w grudniu 2015 roku w Cieszynie.

W imieniu kolegium redakcyjnego czasopisma pragniemy złożyć szczególne podziękowania Autorom tekstów oraz wszystkim uczestnikom dyskusji, którzy wyrażając swoje opinie, poglądy i spostrzeżenia, przyczynili się do obecnego kształtu tomu.

Zenon Gajdzica, Magdalena Bełza, Dorota Prysak

Bibliografia

- Bronk A. (2003), *Czy pedagogika jest nauką autonomiczną?* [w:] M. Nowak, T. Ożóg, A. Rynio (red.), *W trosce o integralne wychowanie*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
- Bronk A., Majdański S. (2009), *Kłopoty z porządkowaniem nauk: perspektywa naukoznawcza*, „Nauka” nr 1.
- Gnitecki J. (2006), *Wstęp do ogólnej metodologii badań w naukach pedagogicznych. Tom 1. Status metodologiczny nauk pedagogicznych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań.
- Hajduk Z. (2012), *Ogólna metodologia nauk*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
- Kamiński S. (1981), *Pojęcie i klasyfikacja nauk*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
- Koselleck R. (2012), *Semantyka historyczna*, tłum. W. Kunicki, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.
- Lewowicki T. (2001), *Szkic do dziejów metodologii pedagogiki (czyli – o czym warto pamiętać czytając niniejszy zbiór opracowań)* [w:] J. Krajewski, T. Lewowicki, J. Nikitorowicz (red.), *Problemy współczesnej metodologii*, Wszechnica Mazurska w Olecku, Olecko.
- Rubacha K. (2008), *Wstęp* [w:] K. Rubacha (red.), *Konceptualizacja przedmiotu pedagogiki*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.

Introduction

As a research category, disability becomes organized into problems only when it is juxtaposed to a subject burdened with disability and the surrounding conditions. Attributing the dimension of a phenomenon, state or possession to disability, as well as taking into account its processuality and its dynamics as the basis of a scientific problem not only encourages to but also necessitates reaching beyond the borders of one discipline. Breaking free from the conceptual tradition rooted in a particular scientific discipline brings about the multiparadigmatic nature of research approaches. The two last decades constitute a significant period in the development of paradigmatically differentiated research formulas and the concepts constructed within them which have aimed at recognizing and understanding the daily routine of people with disability. This development has intensified the migration of the notion of disability, which was at first situated in medical and psychological approaches to human functioning but now is also considered in social and cultural contexts. This is illustrated in the transformations of special education, initiated by turning the researchers' focus on not only what caused the disability but also what causes it – providing it with the dynamic dimension¹. As Reinhart Koselleck (2012) notices, such a dimension is a typical sign of the historical migration of many notions and is associated with scientific advancement.

What can be viewed as an important factor of the state of a particular scientific discipline is the developmental level and the specific condition of methodology (Lewowicki, 2001, p. 9). In other words, the developmental condition of a particular scientific discipline is measured through methodological correctness (Hajduk, 2012, p. 11). Moreover, maturity and methodological specificity form the foundation for the process of distinguishing a certain scientific discipline (Bronk, 2003, p. 47). Among the criteria of independence of a particular scientific discipline, there is the presence of a set of questions addressed to a certain fragment of the world, seen in the precise aspect of the existing cognitive aim, the distinguished notional apparatus and research method, as well as the systematization of the acquired knowledge (Bronk, Majdański 2009, p. 59). Most frequently, it is the research method or the distinguished set of problems which mark the scientific quality (Kamiński, 1981, p. 168). The formal subject (a set of research objects) does not determine the independence of a scientific discipline, as long as it does not belong to any other discipline (Bronk, Majdański 2009, p. 59), although it is a distinctive feature of major natural or humanistic sciences. In the case of sciences located in the common discipline, the object of interest often constitutes their common denominator – by spe-

¹ According to Koselleck, attributing dynamics to historical notions is a typical manifestation of their migration. See: Koselleck, 2012.

cifying several disciplines (and subdisciplines within them), it divides the research subject without the use of clear criteria (Rubacha, 2008, p. 7). This can be exemplified by special education, which focuses on the issues overlapping with many other disciplines and subdisciplines, such as sociology of disability, clinical psychology, pathophysiology, and in a broader approach – pedagogy with other disciplines, such as philosophy, economy, law, medicine, cultural studies, etc. (see: e.g. Gnitecki, 2006). Therefore, special education does not seem to constitute a separate scientific discipline – especially due to the fact that its aims and methods of cognition as well as its notional apparatus belong not only to the canon of pedagogy, but also of many other social and humanistic sciences.

The contents of this volume do not make up a step towards obtaining methodological independence of special education – just the opposite, they are a part of the common issues of all indicated scientific fields. However, at the operational level of the formulated research concepts and the conducted studies, they aim at the identification and exemplification of the specific methodological problems typical of disability studies. Some of these issues result from undertaking the problems which are ethically difficult, conceptually sophisticated, or located in the labyrinth of migrating meanings.

The volume consists of two parts. The first comprises some general issues, the second – detailed ones. Both parts have the same research object – the disabled and their daily routine perceived from different standpoints. Most of the texts have originated from the discussion conducted within *The 2nd Seminar of Research Methodology in Special Education – the Garden of Multiparadigms*, which was held in December 2015 in Cieszyn.

On behalf of the Editorial Committee, we would like to express our special gratitude to the Authors of the texts and to all participants of the discussion who, by expressing their opinions, views and observations, have largely contributed to the present shape of the volume.

Zenon Gajdzica, Magdalena Belza, Dorota Prysak

Bibliography

- Bronk A. (2003), *Czy pedagogika jest nauką autonomiczną?* [w:] M. Nowak, T. Ożóg, A. Rynio (red.), *W trosce o integralne wychowanie*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
- Bronk A., Majdański S. (2009), *Kłopoty z porządkowaniem nauk: perspektywa naukoznawcza*, „Nauka” nr 1.
- Gnitecki J. (2006), *Wstęp do ogólnej metodologii badań w naukach pedagogicznych. Tom 1. Status metodologiczny nauk pedagogicznych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań.
- Hajduk Z. (2012), *Ogólna metodologia nauk*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
- Kamiński S. (1981), *Pojęcie i klasyfikacja nauk*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
- Koselleck R. (2012), *Semantyka historyczna*, tłum. W. Kunicki, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2012.
- Lewowicki T. (2001), *Szkic do dziejów metodologii pedagogiki (czyli – o czym warto pamiętać czytając niniejszy zbiór opracowań)* [w:] J. Krajewski, T. Lewowicki, J. Nikitorowicz (red.), *Problemy współczesnej metodologii*, Wszechnica Mazurska w Olecku, Olecko.
- Rubacha K. (2008), *Wstęp* [w:] K. Rubacha (red.), *Konceptualizacja przedmiotu pedagogiki*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.

Redakcja tekstów polskich
Danuta Pustówka

Redakcja tekstów angielskich
Lidia Falkowska-Winder

Projekt okładki
Anna Gawryś

Korekta
Joanna Szewczyk

Łamanie
Grażyna Kołbasa

Copyright © 2016 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 2391-9973
(wersja drukowana)
ISSN 2449-6855
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 50 + 20 egz. Ark. druk. 10,25.
Ark. wyd. 12,0. Papier offset. kl. III, 90 g.
Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: "TOTEM.COM.PL Sp. z o.o." Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

socializacja

edukacja

rehabilitacja

niepełnosprawność

CENA 20 ZŁ | ISSN 2449-6855
(+VAT)

Więcej o książce: